

Віталій Григорович Журавель (канд. військ. наук)

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Хмельницький, Україна

ЗАВДАННЯ БОЙОВОЇ СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

У зв'язку із анексією Автономної Республіки Крим Російською Федерацією, загостренням військово-політичної обстановки на сході нашої країни безпекове середовище України зазнало великих змін. До загроз такого типу міжнародна спільнота, що виступає гарантом забезпечення нашої безпеки, як і вітчизняна система забезпечення національної безпеки України, були не готові і показали свою недостатню ефективність. Державна прикордонна служба, як суб'єкт національної безпеки, приймаючи участь у проведенні антитерористичної операції була вимушена посилити охорону та захист державного кордону шляхом посилення наявних підрозділів та створенням нових підрозділів, здатних адекватно реагувати на виклики і загрози національній безпеці. У зв'язку із створенням нових підрозділів виникла потреба уточнення завдань Державної прикордонної служби України в цілому та бойовій складовій зокрема чому і присвячена дана стаття.

Ключові слова: Державна прикордонна служба України; національна безпека; бойова складова.

Вступ

Постановка проблеми. Під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників безпекове середовище України зазнало значних змін. Один з гарантів нашої безпеки – Російська Федерація, проводить проти нашої країни широкомасштабну агресію, окупувавши частину української території – Автономну Республіку Крим, підтримує військові дії у Донецькій і Луганській областях. До загроз такого типу міжнародні важелі безпеки, як і вітчизняна система забезпечення національної безпеки України, були не готові і показали свою недостатню ефективність.

Сьогодні у державі йде процес редагування стратегії національної безпеки України у відповідності до умов безпекового середовища та потреб держави на сучасному етапі розвитку. Державна прикордонна служба України (далі ДПСУ) є суб'єктом системи забезпечення національної безпеки України. Вона виконує свої повноваження шляхом здійснення службово-бойової діяльності. Умови антитерористичної операції потребують уточнення і конкретизації завдань для бойової складової Державної прикордонної служби України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням діяльності Державної прикордонної служби України, як суб'єкта системи забезпечення національної безпеки України, присвятили свої роботи низка авторів, таких як Городнов В.П., Кириленко В.А., Литвин М.М., Серватюк В.М. та інші. Їхні роботи були присвячені проблемам будівництву та розвитку прикордонного відомства на різних етапах існування нашої держави. Але швидко плінуча обстановка на державному

кордоні висуває на перший план практичну складову розглядаємої проблеми, тим самим проявляються певні протиріччя з її теоретичною частиною. З огляду на це можна стверджувати, що дослідження цієї проблематики набуває надзвичайного значення і в цьому проявляється його актуальність.

Метою статі є формулювання завдань для бойової складової ДПСУ під час проведення антитерористичної операції.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз завдань, покладених на Державну прикордонну службу України та нових умов їх виконання.

2. Сформулювати завдання бойової складової Державної прикордонної служби України в умовах проведення антитерористичної операції.

Виклад основного матеріалу дослідження

Законом України “Про основи національної безпеки України” визначається низка базових положень, які формулюють напрямки діяльності суб'єктів національної безпеки у різних сферах життя та розвитку країни. Розглянемо одну з цих сфер – воєнну. Її зміст передбачає створення ефективних механізмів і проведення комплексних заходів щодо запобігання можливій агресії або воєнного конфлікту, локалізації та ліквідації їх наслідків, запобігання спробам та усунення порушень державного кордону і територіальної цілісності України. Діяльність ДПСУ цілком відповідає змісту вище викладеного. Як і кожний суб'єкт національної безпеки ДПСУ діє в межах покладених законодавством України на неї функцій. Нагадаємо основні з них:

охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму;

здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення;

охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України;

координація діяльності військових формувань та відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України та в контрольних пунктах в'їзду-виїзду.

Їх детальне вивчення вказує на те, що охорона державного кордону і охорона суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні являє собою систему заходів, у тому числі військових, по забезпеченню недоторканності державного кордону, а також захисту політичних та економічних інтересів держави.

На різних етапах розвитку нашої країни та її відносин з суміжними державами бойова складова мала різні завдання. Але досвід останніх подій переконливо свідчить про те, що для виконання покладених на ДПСУ функцій осатаній необхідно бути готовою виконувати свої завдання шляхом ведення бойових дій, як самостійно, так і разом з підрозділами Збройних Сил України та іншими військовими формуваннями.

Бойові дії – це складна форма діяльності ДПСУ. При їх здійсненні вона керується основними принципами сучасного загальновійськового бою. Разом з тим, методи його підготовки та способи ведення мають свої особливості, ігнорування яких, або механічне копіювання загальновійськового бою можуть привести до тяжких втрат, а іноді й до невиконання бойового завдання.

Необхідно охарактеризувати обстановку, коли ДПСУ буде виконувати завдання шляхом ведення бойових дій. Для цього розглянемо поняття “військово-політична обстановка”. У літературі зустрічається велика кількість визначень цього поняття. Найбільш вдалим, на погляд автора, є поняття яке приводиться нижче. *Військово-*

політична обстановка – це відповідний стан військово-політичних відносин суб'єктів військово-політичного процесу, в якому безпосередньо здійснюється підготовка і використання засобів збройного насильства для досягнення ними своїх політичних цілей. Вона завжди характеризується конкретним розміщенням, розстановкою і співвідношенням сил сторін в процесі протиборства або співпраці.

За певних обставин часто зустрічається таке поняття, як загострення військово-політичної обстановки. Щоб його зрозуміти, є необхідність зупинитись на розгляді змісту поняття “воєнна загроза” і “воєнна небезпека”. *Воєнна небезпека* – це потенційна можливість виникнення збройного насильства і його ескалації у відносинах між суб'єктами військово-політичної діяльності. Необхідно зрозуміти, що воєнна загроза є вищим етапом розвитку воєнної небезпеки, коли визначаються сили, засоби, суб'єкти і об'єкти збройного насильства, спрямованість їх еволюції тощо. *Воєнна загроза* – це якісно конкретизований з точки зору джерела і цілей стан воєнної небезпеки. Іншими словами, воєнна загроза – це реальна, дійсна воєнна небезпека, яка виходить від конкретного суб'єкта військово-політичних відносин і яка спрямована проти іншого її суб'єкта. Її класифікують за трьома рівнями:

перший – відсутність воєнної загрози в умовах загальної воєнної небезпеки;

другий – поява і оформлення воєнної загрози в стосунках між суб'єктами військово-політичних відносин;

третій – безпосередня воєнна загроза, для якої є властивим такий стан воєнної небезпеки, при котрому ймовірність розв'язання збройного зіткнення наближається до кульмінації.

Така коротка характеристика дозволяє стверджувати, що в умовах загострення військово-політичної обстановки не залежно від її стану ДПСУ буде виконувати свої завдання військовими способами, або веденням бойових дій. Для дій у таких умовах ДПСУ має бойову складову. *Бойова складова* ДПСУ це частини і підрозділи ДПСУ по своїй організаційній структурі та підготовці призначені для виконання завдань з охорони державного кордону військовим способом або веденням бойових дій, самостійно та у взаємодії с частинами і підрозділами ДПСУ, Збройних Сил України та іншими військовими формуваннями України. Вона складається з частин і підрозділів, які організаційно входять до прикордонних загонів та регіональних управлінь і складають резерв Голови Державної прикордонної служби України. Особливістю бойової складової є комплектування частин підрозділів, їх забезпеченість, підготовка та вміння виконувати завдання на будь якій ділянці державного кордону України.

Завдання частин і підрозділів бойової складової невід'ємно пов'язані зі змістом охорони та оборони державного кордону, що регламентовано Законами України “Про державний кордон

України” та “Про Державну прикордонну службу України” та іншими законодавчими актами держави. Під впливом умов загострення військово-політичної обстановки на державному кордоні завдання можуть бути конкретизовані рішенням Голови Державної прикордонної служби України, начальника регіонального управління, начальника прикордонного загону.

Аналіз діяльності частин і підрозділів бойової складової ДПСУ в умовах проведення антитерористичної операції дозволяє узагальнити такі завдання у групи:

перша – припинення будь-яких спроб незаконної зміни проходження лінії державного кордону України на визначеній ділянці державного кордону;

друга – охорона (посилення охорони) та захист визначеної ділянки державного кордону, на адміністративній межі Херсонської області з тимчасово окупованою територією України, у контрольованому прикордонному районі, в смузі безпеки району проведення антитерористичної операції;

третя – локалізація нестандартних (кризових) ситуацій на державному кордоні, у пунктах пропуску через державний кордон, на адміністративній межі Херсонської області з тимчасово окупованою територією України, контрольних пунктах в'їзду-виїзду та на об'єктах Держприкордонслужби на визначеній ділянці відповідальності;

четверта – припинення у взаємодії з відповідними правоохоронними органами збройних конфліктів та інших провокацій на визначеній ділянці державного кордону або на адміністративній межі Херсонської області з тимчасово окупованою територією України;

п'ята – участь у взаємодії з підрозділами Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших військових формувань у відбитті вторгнення або нападу на територію України підрозділів збройних сил іншої держави або групи держав;

шоста – участь у виконанні заходів територіальної оборони, а також заходів, спрямованих на додержання правового режиму воєнного і надзвичайного стану;

сьома – участь з органами внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами у боротьбі з тероризмом і виконання інших покладених на них завдань;

восьма – виконання інших завдань, визначених законодавством України.

Частини і підрозділи бойової складової ДПСУ виконують означені групи завдань самостійно та у взаємодії з відділами прикордонної служби органів охорони державного кордону; підрозділами загонів морської охорони; підрозділами ЗСУ, НГУ, підрозділами та органами СБУ. Завдання реалізуються через низку заходів, які в свою чергу об'єднують у форми діяльності. До основних форм діяльності відносяться:

1. прикордонна служба;
2. прикордонний контроль;
3. оперативно-розшукова діяльність;
4. бій.

Прикордонна служба, як форма діяльності, об'єднує в собі виконання більшості завдань. Нагадаємо, що прикордонна служба – основна форма діяльності, яка полягає у здійсненні контрольних, патрульних, режимних і спеціальних заходів з пошуку правопорушників, яка здійснюється з метою виявлення, запобігання та припинення злочинів та адміністративних правопорушень, протидію яким віднесено до компетенції ДПСУ.

Для повного розуміння змісту “прикордонної служби” розглянемо окремо кожен складову наведеного визначення з урахуванням умов діяльності. *Контрольні заходи* – це дії прикордонних нарядів збільшеного складу з груповою зброєю на бронетехніці та інших сил і засобів, які контролюють виконання правил режиму державного кордону і прикордонного режиму та здійснюють моніторинг обстановки на ділянці відповідальності. *Патрульні заходи* – це дії прикордонних нарядів “Прикордонний патруль” у визначених районах з метою моніторингу обстановки, виявлення, запобігання та припинення злочинів та адміністративних правопорушень, протидію яким віднесено до компетенції ДПСУ. *Режимні заходи* – це дії сил і засобів, які обмежують права громадян України ті інших осіб, щодо в'їзду, виїзду і пересування та проведення робіт у межах прикордонної смуги і контрольованого прикордонного району в умовах ускладнення обстановки, загострення військово-політичної обстановки. *Спеціальні заходи з пошуку диверсійно-розвідувальних груп, незаконних формувань, правопорушників* – це об'єднані єдиним задумом дії сил і засобів, які проводяться з метою виявлення, затримання або ліквідації диверсійно-розвідувальних груп, незаконних формувань, правопорушників.

Розглянемо наступну форму службово-бойової діяльності - “прикордонний контроль”. Нагадаємо, що прикордонний контроль - це державний контроль, що здійснюється ДПСУ, який включає комплекс дій і систему заходів, спрямованих на встановлення законних підстав для перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів. Зазначена форма є специфічною і охоплює один з напрямів діяльності ДПСУ. У звичайних умовах вона здійснюється на шляхах сполучень через державний кордон і забезпечується діями прикордонних нарядів у пунктах пропуску. В умовах військових дій або проведенні антитерористичних операцій, прикордонний контроль буде здійснюватись не в повному обсязі і не завжди на шляхах сполучень через державний кордон. Досвід діяльності в умовах загострення військово-політичної ситуації вніс корективи в цю класичну форму оперативно-службової діяльності.

Так, прикордонний контроль здійснюється у спеціальних місцях, які назвали “контрольний пункт в’їзду-виїзду”.

Контрольний пункт в’їзду-виїзду – це спеціально виділена територія блокпосту другого рубежу на автомобільних шляхах, залізничних станціях з комплексом будівель, спеціальних, інженерних, фортифікаційних споруд і технічних засобів, де здійснюється визначені види державного контролю контрольними органами, службами України і пропуск на неконтрольовану територію та із неї осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна.

Наступна форма - оперативно-розшукова діяльність - залишилась незмінною. Вона регламентована Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність”. Цим законом визначається, що *оперативно-розшукова діяльність* – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Окремо необхідно зупинитись на такій формі діяльності, як бій. В основу цієї форми покладено тактику дій підрозділів Збройних Сил України, де основними принципами є: постійна бойова готовність підрозділів; відповідність бойових завдань підрозділів їх бойовим можливостям; рішучість, активність і безперервність ведення

бою; організація і підтримання безперервної взаємодії; раптовість дій і застосування військової хитрості (введення противника в оману); рішуче зосередження зусиль на головному напрямку та у вирішальний момент; маневр підрозділами, ударами та вогнем; усебічне забезпечення бою; повна напруга моральних і фізичних сил, використання морально-психологічного фактору в інтересах виконання бойового завдання; тверде і безперервне управління підрозділами; своєчасне відновлення бездатності підрозділів; їх надійний захист.

Висновки й перспективи подальших досліджень

Здійснена робота дає можливість сформулювати наступні висновки:

1. Аналіз умов антитерористичної операції та завдань, які виконує бойова складова Державної прикордонної служби України, вказує на необхідність конкретизації завдань у відповідності до змісту військово-політичної обстановки.

2. Вивчення досвіду діяльності частин та підрозділів бойової складової дало можливість сформулювати завдання їх діяльності в умовах антитерористичної операції.

Матеріали статі можуть бути використані у практичній діяльності офіцерів, а також при роботі по підготовці частин і підрозділів до дій в умовах антитерористичної операції.

Література

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України № 661-IV від 03.04.2003. за станом на 26 березня 2007 р. / Верховна Рада України. – К. : Парлам. Вид-во – 208 с. 2. Про Державний кордон України : Закон України № 1777-ХІІ від 4.11.1991 / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – К. : Парлам. Вид-во – с. 209. 3. Про основи національної безпеки України: Закон України № 39 від 05.03.2015 / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – К. : Парлам. Вид-во – ст. 351. 4. Про

затвердження Інструкції з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України № 1040 від 29.12.2009 р. – К. : АДПСУ, 2009 р. 5. Охорона державного кордону прикордонною заставою: частина 2, навчальний посібник – Хмельницький. : НАДПСУ, 2003 р.

ЗАДАНИЯ БОЕВОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОГРАНИЧНОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ КАК СУБЪЕКТА ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ПРОВЕДЕНИЯ АНТИТЕРОРИСТИЧЕСКОЙ ОПЕРАЦИИ

Виталий Григорьевич Журавель (канд. воен. наук)

Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого, Хмельницкий, Украина

В связи с аннексией Автономной Республики Крым Российской Федерацией, обострением военно-политической обстановки на востоке нашей страны, среда безопасности Украины претерпела больших изменений. К угрозам такого типа международное сообщество, которое выступает в качестве гаранта обеспечения нашей безопасности, как и отечественная система обеспечения национальной безопасности Украины были не готовы и показали свою недостаточную эффективность. Государственная пограничная служба, как субъект национальной безопасности, принимая участие в проведении антитеррористической операции, была вынуждена усилить охрану и защиту государственной границы путем усиления имеющихся подразделений и созданием новых подразделений способных адекватно реагировать на вызовы и угрозы национальной безопасности. В связи с созданием новых подразделений возникла потребность уточнения заданий Государственной пограничной службы Украины в целом и боевой составляющей в частности, чему и посвящена эта статья.

Ключевые слова: Государственная пограничная служба Украины; национальная безопасность; боевая составляющая.

**MISSIONS OF THE MILITARY COMPONENT OF THE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE
AS A SUBJECT OF NATIONAL SECURITY SYSTEM OF UKRAINE IN CONDITION OF
ANTI-TERRORISTIC OPERATION**

Vitalii H. Zhuravel (Candidate of Military Sciences)

*National Academy of State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky,
Khmelnytsky, Ukraine*

Under the influence of internal and external factors secure environment of Ukraine has changed a lot. Russian Federation the guarantor of Ukrainian security stage a large-scale aggression against our country, it has occupied Autonomous Republic of Crimea and gives support to combat operations in Donetsk and Luhansk regions. International levers of safety as well as the Department of National Security of Ukraine were not ready for such challenge and they showed their ineffectiveness. Nowadays, Ukraine continues a huge reformation process of a national security strategy due to conditions of secure environment and requirements of the state at current stage of development. Border Guard Service of Ukraine is a guarantor of national security system of Ukraine and carries out it's duties by accomplishing combat missions. Situation of realization the anti-terroristic operation needs some remarks and specification.

In condition of escalation in military and political situation Border Guard Service of Ukraine will accomplish it's missions in military way or even with providing combat operations. Border Guard Service of Ukraine has military component to perform in such situations. Targets of sub-units and elements integrally connected with state border security and defense. They are regulated by such Laws of Ukraine as "About a state border of Ukraine", "About Border Guard Service of Ukraine" and others. Analyzing activity of sub-units and elements of Border Guard Service of Ukraine in situation of realization the anti-terroristic operation we can determine some groups of main missions:

First – to stop any attempt of illegal changing of state border line on the determined territory.

Second – protection (strengthening of protection) and defense of determined territory of state border, administrative border of Kherson region with a temporary occupied territory of Ukraine, controlled frontier area and safety strip in the zone of anti-terroristic operation.

Third – localization of emerging (critical) situation on the state border, in port of entries, on administrative border of Kherson region with a temporary occupied territory of Ukraine, in controlled checkpoints and on the objects of Border Guard Service of Ukraine on the determined territory.

Fourth - to stop together with other law-enforcement authorities armed conflicts and other disturbances on the determined territory and administrative border of Kherson region with a temporary occupied territory of Ukraine.

Fifth – reflection together with Ukrainian Armed Forces, National Guard of Ukraine and other military formations invasion and aggression of sub-units and elements of other counties and groups of countries.

Sixth – accomplishing measures of territory protection and steps of containing the legal regime in case of war or emergency.

Seventh – to combat together with police and other law-enforcement authorities with terrorists and accomplish other missions.

Eight – realization of other tasks determinated by the Ukrainian Law.

Materials of this article may be used in practical work of officers and during trainings of sub-units and elements for actions in anti-terroristic operation.

Keywords: *Border Guard Service of Ukraine; national security, military component.*

References

- 1. "Border Guard Service Of Ukraine":** Law of Ukraine № 661-IV of 03.04.2003. March 26, 2007 / the Verkhovna Rada of Ukraine. – K.: Parliament. Publishing – 208.
- 2. "State Border of Ukraine":** Law of Ukraine № 1777-XII of 4.11.1991 / the Verkhovna Rada of Ukraine. – Official. View. – K.: Parliament. Publishing 209.
- 3. "Basics of National Security of Ukraine":** Law of Ukraine No. 39 on 05.03.2015/ / the Verkhovna Rada of Ukraine. – Official. View. – K.: Parliament. Publishing – 351.
- 4. "Approval of** The Instruction on Organization of Operational Activity of Department of a Border Guard Service Of Ukraine": the Order of administration of the Border Guard Service Of Ukraine No. 1040 dated 29.12.2009 – K. : ADPSU, 2009.
- 5. "The Protection of The State Border by The Border Guard Outpost",** part 2, study guide, (2003), [Okhorona derzhavnoho kordonu prykordonnoiu zastavoiu: chastyna 2, navchalnyi posibnyk]. Khmelnytsky, NADPSU.

Отримано: 15.09.2015 року